

במשנתנו שנינו: "והשואל משלם לשוכר"! ומשנינו: משנתנו עוסקת בכגון דאמרו ליה הבעלים לשוכר: אם כי מרשים אנו לך להשאילו לאחר בימי שכירותך, ברם לדעתך [כרצונך] אתה משאיל, ולפיכך נחשב השוכר כמשאיל, ואילו הבעלים אין יכולים לומר "אין רצוננו שיהא פקדוננו ביד אחר".⁽¹³⁾

מתיב רמי בר חמא לרבי יוחנן מהא דשנינו במשנה לקמן מב א:

המפקיד מעות אצל חבירו, צררן חבירו בסודרו, והפשילן לאחוריו, או שמסרן הנפקד לבנו ובתו הקטנים, ונעל אביהם בפניהם של הקטנים [שלא יצאו לחוץ ויאבדו המעות] שלא כראוי, הרי זה חייב, אפילו אם שמרו הקטנים כראוי ונאנסו המעות מהם, ומשום שלא שמר בדרך השומרים.

הרי משמע: **טעמא** דמסרן לקטנים, הא אם מסרן לגדולים ושמרום כראוי ונאנסו מהם, הרי הוא פטור —

ולדעת רבי יוחנן תיקשי: **אמאי** פטור השומר, **נימא** ליה המפקיד נפקד: "אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר", ומאחר שמסרת לבניך — תתחייב!?

אמר תירץ **רבא**: לפיכך פטור הנפקד כשמסרן לבנו ולבתו הגדולים, משום שכל המפקיד

על דעת שהנפקד מוסרו לאשתו ולבניו הוא ז-17 מפקיד.

אמרי נהרדעי:

דיקא נמי מאותה משנה, שהפטור אינו אלא משום ש"כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד", ואילו היה הוא מוסר את הפקדון לאחרים, אכן היה חייב אפילו נאנסו מהם —

דהא קתני באותה משנה: "או שמסרן לבנו ובתו הקטנים, חייב", ומשמע: הא לבנו ולבתו הגדולים, פטור —

מכלל, דאם מסרן לאחרים שאינם מבני משפחתו, לא שנא מסרן לגדולים, ולא שנא מסרן לקטנים הרי הוא חייב אפילו אם נאנסו המעות בידיהם —

והראיה: **דאם** [לא] כן, ואף אם מסרן לגדולים אחרים הרי הוא פטור, ליתני במשנה: "או שמסרן לקטנים" **סתמא**, ולמה הזכיר: "לבנו ובתו הקטנים", ובהכרח שהוא

לא יתבארו דברי רבי ירמיה אף לדעת אביי אליבא דרבי יוחנן החולק ומחייב את השומר הראשון; ומשום שכל עיקר מחלוקתו של רבי יוחנן הוא משום שאומר לו "אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר", אבל במשנתנו ובדברי רבי ירמיה, שאין יכול הוא לומר: "אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר" ומשום שאמר לו השאילהו לדעתך, אם כן חזר הדין כמו לרב, שהיה לו

13. [לעיל בהערה 6 אות א, הובאה דעת הרמב"ן, שהשומר הראשון פטור לדעת רב אפילו אם פשע השומר השני, ונתבאר שם, שלפי זה לא ייתכנו לכאורה דברי רבי ירמיה שחייב את השוכר והשואל באשם, כשפטרו עצמם בטענת מתה מחמת מלאכה; שהרי השוכר הראשון אינו כופר ממון כלל, כיון שיכול לשולחו אצל שואל; ולפי המבואר בסוגיא כאן,

שאירעו אצל השומר השני, ולא מבעיא שומר שכר שמסר לשומר חנם דגרועי גרעה לשמירתו, אלא אפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר, חייב.

ומיהו טעמו של רבי יוחנן⁽¹⁾ אינו משום שאומר המפקיד לנפקד: "אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר", אלא מאי טעמא דרבי יוחנן? משום דאמר ליה המפקיד לנפקד:

כדי להשמיענו: רק לבנו ובתו אינו חייב אלא אם מסרן לקטנים ולא לגדולים, אבל אם מסרן לאחרים, לא שנא קטנים ולא שנא גדולים, הרי הוא חייב.

ומסקינן: אכן שמע מינה!

אמר רבא: הלכתא כרבי יוחנן שאמר: שומר שמסר לשומר, חייב אפילו באונסים

לטעון: "אנת מהימנת לי בשבועה", כי אין אני צריך להאמין את השני שלא נגנבה או נאבדה, היות והוא אינו מחוייב בה; אלא אפילו בשומר חינם שמסר לשומר שכר, ששבועת השני שמתה כדרכה מחוייב הוא בה על פי דין, מכל מקום יכול המפקיד לומר, שאין הוא מאמין את השני בשבועה; וראה שם שיש נפקא מינה בסברא זו אף לדינא; ויש לעיין לפירושו, למה הזכירה הגמרא "אלא אפילו שומר חינם שמסר לשומר שכר", כי מה לי מסר לשומר חינם מה לי מסר לשומר שכר.

ב. ובזה ביאר רבי עקיבא איגר את דברי הרא"ש בפרק ראשון סימן ג, שהקשה: למה יכול הוא לטעון "אנת מהימנת לי בשבועה", והרי השומר השני מעיד שלא פשע בה, ועד המסייע פוטר מן השבועה, וראה מה שתירץ שם; ולכאורה דבריו תמוהים, וכאשר תירץ הרמב"ן, שאין לקבל את השני כעד, כי נוגע הוא בעדות שאת עצמו הוא בא לפטור! ולפי זה מבואר, שכוונת הרא"ש היא לענין מה שאמר: "לא מבעיא", ועל זה שפיר יקשה: מה הפרש יש בין שומר שכר שמסר לשומר חינם לבין שומר חינם שמסר לשומר חינם או שכר, והרי ביחס לשבועה שלא פשע, הרי מועילה שבועתו לפטור את הראשון, ואילו מה שהוסיף שמתה כדרכה, הרי על זה נאמן הוא משום עד המסייע הפוטר מן השבועה.

לשוכר ליפטר אפילו אם באמת נגנבה או נאבדה, ואילו רבי ירמיה מחייבו באשם משום שכפר ממון].

1. תוספת ביאור:

כתב רבי עקיבא איגר לבאר, את מה שאמר רבא "לא מבעיא בשומר שכר שמסר לשומר חינם": אין כוונתו לומר, שבאופן זה חייב הוא משום שפשע, אלא אף רבא מודה שאין זו פשיעה, וכדעת רב, וכוונה אחרת לו בזה.

והיינו, כי בסברא יש מקום לחלק — לענין נאמנות שבועתו של השני לגבי הראשון — בין שומר חינם שמסר לשומר חינם או לשומר שכר, וטוען השני ונשבע שלא פשע בה, לבין שומר שכר שמסר לשומר חינם וטוען שומר החינם שמתה כדרכה; כי באופן הראשון, אין השומר הראשון צריך אלא שבועה שלא פשע בה השני, והיות ושבועה זו נשבע השני והוא מחוייב בשבועה זו על פי דין, יש לומר שתועיל ממילא שבועתו גם ביחס לראשון; אבל בשומר שכר שמסר לשומר חינם, שהראשון אינו נפטר אלא בשבועה שמתה כדרכה, ולא די לו בשבועה שלא פשע בה [כי שמא נגנבה או נאבדה], אם כן אפילו אם נשבע השני שמתה כדרכה, אין זו שבועה שהוא מחוייב בה על פי דין, ושבועה שלא חייבה תורה אין לה נאמנות של שבועה.

והיינו דאמר רבא: "לא מבעיא שומר שכר שמסר לשומר חינם", שודאי יכול המפקיד

ונחלקו שם שתי לשונות בשיטת רב יוסף: לחד לישנא: "תחלתו בפשיעה וסופו באונס" הרי הוא חייב, והיות ונתינת המעות באותו בית, פשיעה היא ביחס לאש, הרי שאם כי בסופו של דבר קרה שם אונס, הרי השומר חייב. ולאידך לישנא: "תחלתו בפשיעה וסופו באונס", פטור.

וביאר התוספות, (3) שאף הסובר: "תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב", אין זה אלא כשיש לומר שהאונס בא מתוך הפשיעה, כלומר: אם לא היה פושע, אף אונס לא היה

"את מהימנת לי בשבועה כשאתה אומר שנאנס, אבל האיך [השומר השני] לא מהימן לי בשבועה כשהוא אומר שנאנס, ואני אומר: שישנה בידו או אכלה או פשע בה". (2)

א. בגמרא לקמן מב א, מביאה הגמרא מעשה באדם שהפקיד את מעותיו ביד שומר, ואותו שומר שם את המעות בבית העשוי מענפי ערבה [צריפא דאורבני], והוא מקום השמור מפני גנבים, אך אינו שמור מפני אש, ולבסוף קרתה שם גניבה, שכלפיה אנוס היה השומר.

2. ביארו התוספות בבבא קמא יא ב, שאם כי בודאי מודה רבא שאנו אומרים "אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר", שהרי משנה היא בגיטין כט א, מכל מקום סובר רבא שמשום כך אין לחייבו; וכעין זה כתבו התוספות כאן בעמוד א ליישב שיטת רב מאותה משנה.

2. הרחבה בביאור שיטתו של רבא:

א. כתבו התוספות, שלפי טעם זה, אם השומר הראשון יודע בעצמו שנאנסה ביד שומר שיכול בעצמו להשבע על האונס שהיה בידי השומר השני, או אם היו עדים בדבר הרי הוא פטור.

ב. הנה בכל המחויב שבועה, כגון: אם בא עד אחד והעיד שהוא חייב ממון, או שהודה הנתבע במקצת, אם טען הנתבע "איני יודע", הדין תלוי במחלוקת [ראה שבועות מז ב] אם פטור הוא משום שאינו יכול לישבע, או שאומרים: "כל המחויב שבועה שאינו יכול לישבע, משלם", וקיימא לן שמשלם.

ובפשוטו, אף כאן מה שהראשון מחויב לשלם כשאינו יודע בעצמו שנאנסה, הוא משום שמחויב שבועה הוא שנאנסה והוא אינו יודע,

ומתוך שאינו יכול לישבע משלם, וכן מבואר באמת בשאלות ובכה"ג, הביאם הרמב"ן במלחמות תחילת בבא מציעא, וכן היא דעת הרמב"ן שם, כמובא כל זה ב"קהלות יעקב" הנדמ"ח תחילת סימן לז, וראה שם גם בשם הרא"ש בתחילת בבא מציעא סימן ג; [וראה ב"שער המשפט" [רצא ו], שביאר למה הוא חייב לשלם אף שלא היה לו לדעת "לא הוה ליה למידע"], וראה עוד בזה ב"חזון איש" חושן משפט סימן ה סק"ו].

ואולם ב"קצות החושן" [סימן שמ סק"ג, הובא ב"קהלות יעקב" שם], כתב, שלפי משמעות הרמב"ם [תחילת פרק ד משאלה], ושולחן ערוך סימן רצד, נראה, שעיקר חיוב שבועת התורה בשומרים אינה אלא שאינו ברשותו, ומה שנשבע השומר שלא פשעתי בה ושלא שלחתי בה יד, אינו אלא משום "גלגול שבועה" דאינו ברשותו, ואם כן בנידון דידן שהשוכר יכול לישבע שאינו ברשותו, אי אפשר לחייבו לשלם על מה שאינו נשבע שלא פשעתי בה מדין "מתוך שאינו יכול לישבע משלם", שאין אומרים "מתוך" על גלגול שבועה; ואם כן צריך ביאור: למה צריך הראשון לשלם,

קורה, וכדוגמת מקרה זה, שאם לא היה פושע לתתו באותו בית, הרי אפשר שלא היו הגנבים גונבים את הכסף, כי הגנבים לאותו בית באו, ובמקום אחר שמא לא היו גונבים; אבל כשהאונס אינו בא מתוך

הפשיעה, ואף אילו לא היה פושע היה קורה האונס, כי אז אין עצם הפשיעה מחייבתו באונס שקרה לפקדון.

ב. סוגיית הגמרא כאן מתבארת על פי דברי

מאחר שטוען "איני יודע אם פשע בה"! ?
וביאר ב"קצות החושן, שכשהשומר טוען "איני יודע" אם פשע בה השני או נאנסה, יש לחייבו אף בלי דין "מתוך", שהרי כשתובע אדם לחבירו שהוא חייב לו ממון והוא אומר "איני יודע אם נתחייבתי לך" הרי הוא פטור, וכשמתחייב שבועה צריך הוא לישבע מדין "מתוך"; אבל כשתובע אדם לחבירו ממון שודאי נתחייב לו, והוא טוען "איני יודע אם פרעתיך" הרי הוא חייב לשלם [אפילו בלי שנתחייב שבועה].

והביא שם בשם ה"נמוקי יוסף", שכתב גבי שואל שהשאל לאחר ומתה, ויש ספק אם מתה מחמת מלאכה או לא, שהשואל חייב לשלם, ומשום שהיות ואין השואל רשאי להשאל אם כן כשמסרו לו הוי פשיעה, ושומר מתחייב משעת פשיעה [ולא משעת מיתה], ונמצא שסיבת החיוב כבר קיימת, אלא שאם לבסוף מתה מחמת מלאכה, הרי הוא נפטר מחיובו, וזה הוי כמו "איני יודע אם פרעתיך", וצריך לשלם; ואם כן הוא הדין בסוגיין, כיון שלכולי עלמא אמרינן: "אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר", הוה ליה פשיעה מה שמסרו לאחר, וממילא כשטוען שאינו יודע אם מתה כדרכה, הרי זה כאילו טוען "איני יודע אם פרעתיך" שהוא חייב.

וראה עוד שם, שאם כי כשמסר לאחר אינו נקרא פשיעה לדעת רבא, "מכל מקום מתחייב משעת התחלת הפשיעה שמסרו לאחר, וכי מתה באונסין אחר כך הוה ליה חזרה דידה". וראה עוד במערכת רבי עקיבא איגר בדין "שומר

שמסר לשומר" [אות יא ואות יב], שדבריו שם הם כעין דברי ה"קצות החושן"; וראה ב"אילת השחר" ד"ה לדידכו, שתמה על הסברא: איך יתכן שיהיה חשוב כ"איני יודע אם פרעתיך" מאחר שקיימא לן שאין זו פשיעה, וראה מה שכתב שם בזה.

וכל זה הוא לשיטת ה"קצות החושן" שרק שבועת אינו ברשותו הוא עיקר השבועה והשאר הוא משום גלגול, אבל לשיטת ה"נתיבות המשפט" [סימן רצד, הובא ב"קהלות יעקב" שם] לא נחלק אדם בדבר, ששבועת לא פשעתי בה אינה משום גלגול, והביא לזה כמה ראיות, ואם כן באמת חיובו של הראשון בתשלום הוא משום "מתוך".

[ג. הנה בהערות שבעמוד א נתבאר, שדברי רבי ירמיה האומר שהשוכר והשואל באשם כשנגנבה ופטרו עצמם בטענת מתה מחמת מלאכה, לא ייתכנו לכאורה — לפי שיטת הרמב"ן — אליבא דרב הפוטר את הראשון מלשלם אפילו כשפשע, שהרי אם כן אין זו כפירת ממון של השוכר, כי אינו חייב לשלם; ונתבאר עוד שם, שגם לפי אבי בדעת רבי יוחנן — שהוא חייב משום אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר — לא ייתכנו לכאורה דברי רבי ירמיה, שהרי לפי אבי מתפרשת משנתנו דשוכר ושואל ודברי רבי ירמיה, באופן שאין שייך "אין רצוני", כי אמר לו: "השאלהו לדעתך", [שאם לא כן חייב השוכר אפילו באונס, וכפי שנתבאר בגמרא לעיל], ובאופן זה הדין הוא כמו לרב, שהראשון פטור אפילו בפשיעה; ומיהו אם דעת רבי ירמיה כרבי יוחנן וכרבא ניחא דבריו; אלא

התוספות. (4)

אתמר: פשע בה השומר בבהמה שנמסרה לו לשומרה, ויצאת הבהמה לאגם שהוא מקום שאינו שמור מפני זאבים ומפני גנבים, ואולם מתה הבהמה שם כדרכה ולא מחמת זאבים או גנבים; נחלקו בדינו של השומר, שני אמוראים אליבא דרבה:

אביי משמיה דרבה, אמר: חייב, וכדמפרש טעמא ואזיל. **רבא משמיה דרבה, אמר:** פטור, וכדמפרש טעמא ואזיל.

אביי משמיה דרבה, אמר: חייב, וכל דיינא דלא דאין כי האי דינא לאו דיינא הוא [כל

דיין שאינו דן כן, אינו דייין], ולא מבעיא – שהשומר חייב – למאן דאמר: "תחלתו בפשיעה וסופו באונס, הרי הוא חייב", דודאי שהוא חייב במקרה זה. (5)

אלא אפילו למאן דאמר: "תחלתו בפשיעה וסופו באונס, פטור", הכא במקרה זה חייב השומר! ומאי טעמא? משום דאמרין: שמא הבלא דאגמא קטלה לבהמה [הבל המצוי באגם הוא זה שהרג את הבהמה], ונמצא שעל ידי הבאת הבהמה לאגם מתה הבהמה, ולכן הוא חייב. (6)

רבא משמיה דרבה, אמר: פטור, וכל דיינא דלא דאין כי האי דינא, לאו דיינא הוא; ולא

וסופו באונס חייב בצריפא דאורבני, דהכא חייב כדמסיק דהבלא דאגמא קטלה והוי האונס בא מחמת הפשיעה, דהאי טעמא דהבלא דאגמא קטלה דקאמר תלמודא, קאי אכולה מילתא, אלא דהמתין עד שסיים דבריו, דקאמר תלמודא אפילו למאן דאמר פטור הכא חייב, [וכעין זה פירש רבי עקיבא איגר את הלשון "לא מיבעיא" בעמוד א בדברי אביי, ולשון זו שבעמוד זה בדברי רבא]; ואולם לשיטת רש"י מתבאר הלשון כפשוטו, כפי שיתבאר בהערות בהמשך הסוגיא.

6. מדברי התוספות נראה בהדיא, שאין זו תליה מסתברת שהבל האגם הוא שהרגה, אלא די בזה שיתכן הדבר שהבל האגם הוא שהרגה, כדי לחייבו; וזה הוא שכתבו שם: שאם פשע בבהמה ומסרה לאחר, והביאה הלו לביתו, מחייבים אנו את השומר הראשון ב"כל אונסין שיארעו לה, שנוכל לתלות שאם לא מסרה לאחר, שלא היו נארעים, כגון אם מתה בבית שומר שני, דיש לתלות דהבלא דאותו בית קטלה, ושמא אם היתה בבית שומר ראשון

שדוחק גדול הוא לומר שדברי רבי ירמיה שנשנו בסתם ובלי חולק, אין הם מתקיימים אלא לפי שיטה אחת בסוגיא הסמוכה לה, וביותר צריך ביאור, למה לא אמרה הגמרא דזה הוא חידוש של רבי ירמיה, ולא היתה צריכה לידחק שהוא בא להשמיענו חידוש שבבועת ביטוי, וצריך תלמוד].

וראה עוד תוספת דברים בכיבור דברי רבא, ב"חברותא" שעל התוספות בהערות שם.

4. לעיל בעמוד א בד"ה אין רצוני; ושיטת רש"י בזה תתבאר בסוף הענין בהערות.

5. משמע, שלמאן דאמר: "תחלתו בפשיעה וסופו באונס, חייב", אין צריך לטעם "הבלא דאגמא קטלה", וזה אינו, שהרי אין האונס בא מתוך הפשיעה, וכל שאין האונס בא מתוך הפשיעה, הרי כולי עלמא לא פליגי, שאין הפשיעה מחייבתו על האונס שקרה לבסוף! וכתב ב"שיטה מקובצת" בשם תלמיד הר"ף [וראה גם בריטב"א]: ד"הכי קאמר במילתיה דאביי, לא מיבעיא למאן דאמר תחלתו בפשיעה

ומודי רבא — הסובר: "מלאך המות מה לי הכא מה לי התם" — דכל היכא דאיגנבא גנב באגם [אם גנבה גנב באגם, שביחס לכך פשיעה היא], ומתה כדרכה בי גנב [ומתה אצל הגנב], דחייב השומר! ואין אומרים: הרי בין כך ובין כך היתה מתה כדרכה!

ומאי טעמא אין אומרים כן: משום דהרי אף אי שבקה מלאך המות, בביתיה דגנבא הוה קיימא, [אף לו היה מלאך המות מניחה לנפשה, הלוא היתה אצל גנב], כלומר: משעת גניבה חשובה היא כאבודה מן הבעלים, הילכך החיוב בא לו על שעת הגניבה.⁽⁸⁾

אמר ליה אבבי לרבא: לדידך דאמרת: מלאך המות מה לי הכא מה לי התם, אם כן תיקשי:

מבעיא — שהשומר פטור — למאן דאמר: "תחלתו בפשיעה וסופו באונס, פטור", דודאי שהוא פטור במקרה זה.

אלא אפילו למאן דאמר: "תחלתו בפשיעה וסופו באונס, חייב", הכא במקרה זה פטור השומר! ומאי טעמא? משום דאמרינן: מלאך המות מה לי הכא ומה לי התם [מה איכפת לו למלאך המות היכן הבהמה, בין כך ובין כך היה הורגה]. כלומר: אין האונס בא מתוך הפשיעה, שהרי אף אם לא היה מביאה לאגם היתה מתה, וכל שאין האונס בא מתוך הפשיעה אינו חייב.⁽⁷⁾

ומודי אבבי — הסובר: חייב — דאי הדרה לבי מרה [אם חזרה הבהמה לבית הבעלים או השומר] ואחר כך מתה, דפטור השומר! ומאי טעמא? משום דהא הדרא לה [הרי חזרה מן האגם], ושוב ליכא למימר: הבלא דאגמא קטלה.

הבל ואותו מקום היה מסוכן יותר להמית בהמה זו, דמיד שבאת שם התחיל החולי, וכן קאמר אבבי לקמן דאפילו למאן דאמר פטור, הכא חייב.

7. נתבאר על פי התוספות לקמן מב א בד"ה ה"ג; וכתב הראב"ד [הובא ב"שיטה מקובצת"], שרב סובר: שאין האויר מזיק אלא לענין חליי הגוף, אבל לענין מיתה לא מעלה ולא מוריד; אי נמי: דרך הבהמות לרעות באגם, ואין אוירו רע להם.

8. הסוגיא נתבארה כפי דעת התוספות. אך ראה ב"שיטה מקובצת" בד"ה וז"ל הרא"ש, שנראה מדבריו בדעת רש"י, שלדעת אבבי משמיה דרבה המחייב, אין צריך להגיע לטעם "הבלא דאגמא

לא היתה מתה, שבריא בית אחד יותר מאחר, והוה כפשע בה ויצאת לאגם, שהוא מרעה שמן טוב ומתה, דחייב לאבבי, דאמר דהבלא דאגמא קטלה.

אלא שצריך ביאור: הרי כל עיקר המחלוקת ב"תחלתו בפשיעה וסופו באונס", אינו אלא באופן כעין זה, ובכל זאת יש מי שסובר: "תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור", והאיך אמר אבבי שכשמסרה לשומר, הרי הוא חייב אפילו למאן דאמר "תחלתו בפשיעה וסופו באונס, פטור"?!

ועמדו על כך התוספות שם בסוף דבריהם [לגבי מסירה לשומר אחר, שהוא אותו דין כמו פשע בה ויצאת לאגם], וכתבו: "דהתם בצריפא דאורבני, לא היה האונס ראוי להיות נארע עד שבאו גנבים, אבל הכא אגלאי מילתא שאותו

תיחשב כפשיעה, ושוב אנו אומרים: "הבלא דאותו בית קטלא", ואילו לדבריך, שאנו אומרים: "מלאך המות מה לי הכא מה לי התם", למה יתחייב השוכר באחריות המיתה?!

ומאחר שלא ענה רבי אמי תשובה זאת, הרי בהכרח שהוא סובר: "הבלא דאותו בית קטלה"; ותיקשי לרבא שאינו סובר כן.⁽⁹⁾

אמר תירץ ליה רבא לאביי: **לדידכו** לשיטתכם [אתה אביי, ורב אבא ורבי אמי] **דמתניתו**, שמפרשים אתם בטעמו של רבי יוחנן הסובר: שומר שמסר לשומר, חייב, שהוא משום שאומר המפקיד לנפקד: "**אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר**" — אכן **איכא לאותבה להאיא** [יש מקום להקשות ממשנתנו לשיטת רבי יוחנן].

אבל **לדידי** [לשיטתי אני לעיל בתחלת העמוד] **דאמונא** בטעמו של רבי יוחנן שהוא

האי דאותביה [זו שהקשה] **רבי אבא בר ממל לרבי אמי** [לעיל בעמוד א] — לדעת הסובר: שומר שמסר לשומר חייב, משום שאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר — ממשנתנו ששנינו: "השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר, ומתה כדרכה, ישבע השוכר שמתה כדרכה", הרי שאין אומרים: "אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר" —

ושני ליה [והוצרך ליישב לן] רבי אמי, שמשנתנו עוסקת **בשנתנו לו הבעלים** לשוכר **רשות להשאיל**, ושוב אין יכול לומר: "אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר".

והרי לדבריך: **לימא** ליה רבי אמי לרב אבא בר ממל ישוב אחר: **מלאך המות מה לי הכא מה לי התם!** כלומר: הרי כל עיקר הטעם שמשום סברת "אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר", השומר הראשון חייב אפילו באונס, אינו אלא משום, שהוא כאילו התנה המפקיד עם השומר שהעברת הפקדון לידי אחר

חייב לא שנא אונס מלאך המות משאר אונסיין", הרי מבואר, שלא הביא אביי ראיה, אלא למאן דאמר: "תחלתו בפשיעה וסופו באונס, חייב", שהוא חייב כשפשע בה ויצאת לאגם.

והיינו על פי מה שנתבאר בסוגיית "שומר שמסר לשומר" ובסוגייתנו, לשיטת רש"י [על פי הרא"ש בביאור שיטתו], שהוא חולק על תוספות, וסובר, שאין אומרים גבי "שומר שמסר לשומר": "הבלא דאותו בית קטלא", ואף רבי יוחנן המחייב, אינו מחייב אלא משום שהוא סובר: "תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב", ולא איכפת לנו אם האונס נגרם מחמת הפשיעה, ועוד חלוק רש"י על תוספות, וסובר, שלדעת אביי נמי, לפי הסובר: "תחלתו בפשיעה וסופו באונס, חייב", אין צריך לטעם "הבלא דאגמא

קטלה" אלא לפי דעת הסובר: "תחלתו בפשיעה בסופו באונס פטור", אבל לדעת הסובר: "תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב", **סובר אביי** שאין צריך כלל לטעמא ד"הבלא דאגמא קטלה", אלא כל שפשע ולבסוף אירע אונס הרי הוא חייב, והוא כדעת רבי יוחנן גבי "שומר שמסר לשומר" [לפי פירושו של אביי], שהוא חייב בלי טעם "הבלא דאותו בית קטלה", וכפי שנתבאר לעיל בהערה בדעת רש"י. ובפירוש זה יתבאר דברי רש"י בהמשך הסוגיא, וכפי שיתבאר בהערות.

9. נתבאר על פי שיטת התוספות. ואולם לשון רש"י הוא: "ומדלא שני ליה הכי, שמעינן: למאן דאמר תחלתו בפשיעה וסופו באונס

מתייב רמי בר חמא לדעת אביי משמיה דרבה הסובר: פשע בה ויצאה לאגם, חייב, ומשום שאנו אומרים: הבלא דאגמא קטלה, ממשנה שנינו לקמן צג ב: העלה השומר את הבהמה לראשי צוקין [ראשי הרים חדים ומשופעים], ונפלה הבהמה מהם, אין זה

חייב, מטעם שאומר המפקיד לנפקד: "אנת מהימן לי בשבועה, והאיך לא מהימן לי בשבועה", ליכא לאותבה כלל, הרי בלאו הכי אין מקום לקושיא כלל מן המשנה, כי השוכר הוא שנשבע שמתה כדרכה, כמפורש במשנה.⁽¹⁰⁾

את דחיית הגמרא באופן אחר, מובאים דבריו באות ב.

ב. קושיית הגמרא נתבארה בפנים על פי שיטת התוספות בביאור טעמו של אביי: "אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר"; ומכאן הוכיחו התוספות לעיל כשיטתם, שסברת "אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר" אין עושה אותו לגולן, אלא מחייבת אותו על אונס שיש לתלות שהוא בא מחמת הפשיעה; כי אם גולן הוא לחייב באונסים, תיקשי: מה מקשה הגמרא כאן שיאמר לו "מלאך המות מה לי הכא ומה לי התם", והרי סברא זו אינה מועילה אלא כשבאים אנו לחייבו מחמת פשיעה, וכגון "פשע בה ויצאת לאגם", אבל "אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר" אם תאמר שנעשה עליו גולן, הרי הוא חייב בכל אונסים, ואין שייך לומר: "מלאך המות מה לי הכא מה לי התם".

ואולם כבר נזכר בהערות בעמוד א, ששיטת הרשב"א בדעת אביי היא: "דאפילו דיעבד [כשעבר, ומסר את פקדונו ליד אחר] נמי הוה ליה כגולן וברשותיה קיימא, ואפילו לרבנן דאמרי המעביר על דעתו של בעל הבית לא נקרא גולן, הני מילי [במשנה] ברשות, אבל במפקיד אצל אחר משעה שנכנסה לרשותו יצאת מרשות הראשון והרי היא אבודה אצלו"; ואם כן צריך ביאור קושיית הגמרא כאן!! ומתוך דברי הרשב"א בביאור קושיית הגמרא כאן ודחייתה, מתבאר ענין זה לפי שיטתו —

וזה לשון הרשב"א כאן בקושיית הגמרא:

"כלומר: דהא שומר שפשע בבהמה ויצאה

קטלא" [וכאשר משמע לשון הגמרא "לא מיבעיא וכו'"]; והיינו שהוכיח אביי כפרט הזה מדברי רבי אמי, שהרי גבי "שומר שמסר לשומר" מוכח כסברא זו.

10. ביאר רש"י: "לדידכו דאמריהו טעמא דשומר שמסר לשומר חייב, משום "אין רצוני", איכא לאותבה להאיא, ומאי דניחא ליה לרבי אמי שני ליה, אנא לא סבירא לי לא אתקפתא ולא שניא, דלדידי דאמרי לעיל טעמא משום דלא מהימן ליה בשבועה, ליכא לאותבה כלל, שהרי שוכר עצמו נשבע לו, כדתנן: ישבע השוכר שמתה כדרכה", וראה בריטב"א שכתב על דבריו שיפה פירש.

אבל הרשב"א כתב על דברי רש"י: "ואינו מחוור בעיני כלל, דאם כן למה ליה לרבא לאורוכי כולי האי, לימא: אין ודאי כוותך סבירא ליה, ואנא לא סבירא לי כוותיהו, ועוד, דאביי מדידהו קא מייתי ראייה, ואכתי ראייתו במקומה עומדת".

והיינו: הלוא כל עיקר הקושיא היתה ממה שרבי אמי לא תירץ, ואם כן מה בכך שלדעת רבא אין מקום לקושיא, אבל רבי אמי לפי מה שהוא סבור שקושיא היא, היה לו לומר "מלאך המות מה לי הכא מה לי התם", וממה שלא ענה יש לנו להוכיח שהוא אינו סובר כשיטת רבא כאן, [מלבד שהוא חלוק עליו בטעמו של רבי יוחנן]!! ואם כוונת רבא היתה לומר, שאינו חושש לדברי רבי אמי וחולק עליו, יאמר כן, ולא היה צריך להאריך כל כך!! והרשב"א פירש

אונס אלא פשיעה, כי דרכה ליפול מהם, ו**חייב** השומר. ויש לנו ללמוד: **הא** אם לא נפלה הבהמה, אלא **מתה כדרכה** בראש הצוק — **הרי זה אונס, ופטור** השומר.

ולשיטת אב"י תיקשי: **ואמאי** פטור השומר, והרי כיון שיכולה היא ליפול, נמצא שפשע בהעלאתה לראשי הצוקין, ואם כן **לימא** ליה הבעלים לשומר: מאחר שפשעת בהעלאתה לה, יש לי לומר: **שמא אורא דהר קטלה** [צינת ההר הרגה], **אי נמי אובצנא דהר קטלה** [או שיאמר לו: עייפות טורח מעלה

ההר, הוא שהרג את הבהמה], וכשם שאומרים לדעת אב"י כשפשע ויצאה לאגם: "שמא הבלא דאגמא קטלה".⁽¹¹⁾

ומשנינן: **הכא** — במשנה דלקמן — **במאי עסקינן**: בכגון **שהעלה** השומר **למרעה שמן** ו**טוב** שבראש הצוק, ודרך הרועים להעלות את בהמותיהם לשם לרעות, ולא פשע בהעלאתה לראש הצוק, והרי לא חייב רבא אלא כש"פשע בה ויצאה לאגם".

ותמהינן עלה: **אי הכי** — שהעלה למרעה שמן וטוב — **נפלה נמי** יש לו ליפטור, כי

לאגם, הרי הוא כשומר שפשע ומסר לשומר אחר, וכיון שפשע בה קמה ליה ברשותיה דשומר ואפילו לאונסין, דכל שתחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב, ואפילו הכי קסברת דלאונסי מיתה לא קמה ליה ברשותיה; [ואם כן] בשומר שמסר לשומר נמי, אף על גב דחשבינן ליה פושע למיקם ברשותיה אפילו לאונסין, באונס מיתה מיהא הוה לן למימר דלא קמה ברשותיה, אלא מדלא שני ליה הכין רב אמי, שמע מינה לא שניא ליה מיתה משאר אונסין, [בפשוטו הדברים צריכים ביאור, כי מה שייך לומר במי שהוא כגולן "מלאך המות מה לי הכא מה לי התם", והרי אינו חייב על האונס, אלא שחייב להשיב, וכשאינו יכול להשיב מאיזה טעם שיהיה, הרי הוא חייב בתשלומי הגזילה].

ובדחיית הגמרא פירש: "רבא דחויי קא דחי ליה לאב"י, דמהא לא תשמע דסבירא ליה בהא כוותיה, אלא למאי דסבירא להו בטעמא דשומר שמסר לשומר, על כרחין איצטריכו לאקשווי ולפרוקי הכין, דלא דמי פשיעה דשומר שמסר לשומר כפשיעה זו, דאילו למאי דס"ל דטעמא דהתם משום שאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, פושע גמור הוא, ומדאפקה מרשותיה ומסרה

לשומר אחר הוה ליה כגולן או כגנב, וקמה ליה בהמה ברשותיה לגמרי, ואפילו לאונסי מיתה; ולמאן דאית ליה ההוא טעמא, על כרחך ליכא לשנויי אלא כדשני רבי אמי כשנתנו לו בעלים רשות, הא לאו הכי בהמה דידיה קטל מלאך המות ולא בהמת מפקיד, וכדרך שחייבה תורה בשואל משום דאוקמה ברשותיה, [יש להעיר, שהשוואת חיוב גולן לשואל, מחודשת היא מאד], ומשום הכי לא שני ליה הכין רבי אמי; אבל פשע בהוצאה לאגם, פשיעה בשמירה היא, ולא דידיה היא למיקם ברשותיה לכולהו אונסין, אלא לאונסין שבאו מחמת אותה פשיעה אבל לא לאונסי מיתה דמה לי הכא מה לי התם, ובהא אפשר דכוותי סבירא לי, ואילו בההיא הוה סבירא להו כטעמא דידי דאמינא את מהימנת לי בשבועה איהו לא מהימן לי בשבועה, לא הוה מותבי מיניה כלל"; **וראה גם ברמב"ן** שלפי ביאורו בדחיית הגמרא, עיקר הדחייה היא באמת ש"אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר" הוא חיוב מטעם גולן, ואין שייך לומר "מה לי הכא ומה לי התם", [וכמו שתמהו התוספות על הקושיא].

11. [יש לעיין: לפי מה שכתב הראב"ד שהובא

לא פשע כלל בהעלותו אותה לראשי צוקין!?

אנו עוסקים, שהיה יכול לתוקפה בשעת נפילה שלא תיפול, ואם כן למה ייפטר!?

ומשנינן: אין חיוב השומר משום פשיעה בהעלאה, אלא משום שהיה לו לתוקפה שלא תיפול, ולא תקפה.

ומשנינן: לא צריכא, כלומר: הרישא של המשנה עוסקת, בכגון שתקפתו הבהמה ועלתה לראשי צוקין, ואף תקפתו הבהמה וירדה, דהיינו: הרישא של המשנה אינה עוסקת באופן שנפלה כשהיה יכול לתוקפה, אלא כשם ש"תקפתו ועלתה" שלא מדעתו, שלא היה יכול לעמוד כנגדה שחזקה היתה ממנו, כך גם בנפילתה, ואכן אינו דומה "נפלה" שבסיפא ל"נפלה" שברישא.⁽¹²⁾

אי הכי – שהמשנה עוסקת באופן שהיה בידו לתוקפה ולא תקפה – אימא רישא של אותה משנה: עלתה הבהמה מאליה לראשי צוקין, ונפלה מהם, הרי זה אונס, ופטור השומר.

ולדברך תיקשי: למה ייפטר השומר, והרי היות ובידו היה לתוקפה שלא תפול, אם כן איבעי ליה למיתקפה [היה לו לתוקפה]! כלומר: הניחא אם נפרש את המשנה כאשר סברנו בתחילה, שחיובו הוא על ההעלאה, אם כן יש לומר שלא היה יכול לתוקפה אלא שחייב משום ההעלאה, וברישא עוסקת המשנה שלא העלה אותה מדעתו, אלא תקפתו ועלתה, ולכן אין לחייבו; אבל לפי מה שאתה מפרש את הסיפא, שהיא עוסקת באופן שנפלה כשהיה יכול לתוקפה, אם כן מן הסתם אף "נפלה" שברישא באופן זה

שנינו במשנה: אמר רבי יוסי: כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חברו:

אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יוסי! אמר ליה רב שמואל בר יהודה לרב יהודה: אמרת לן משמיה דשמואל [אמרת לנו משמו של שמואל] שחלוק היה רבי יוסי

אף בדין המשנה הראשונה שבפרק זה, 17-א דהיינו בדין "שילם ולא רצה לישבע", שלדעת תנא קמא זכה בכפל, ואילו לדעת רבי יוסי, אנו אומרים: כיצד זה הנפקד נותן

בהערה 7, בטעמו של רבא שאין אומרים "הבלא דאגמא קטלה", שהוא משום שאין האויר מזיק אלא לענין חליי הגוף, אבל לענין מיתה לא מעלה ולא מוריד, שאם כן מה ענין זה ל"אובצנא דהר"!?].

ברישא, כדי ללמדך שאף הנפילה היתה נגד רצונו, והסיפא עוסקת ב"העלה", כדי ללמדך שהנפילה אף היא תלויה בו, שאילו היה רוצה היה מונעה מנפילה. וביארו עוד התוספות, שאף לפי תירוץ הגמרא שהחיוב בסיפא הוא משום שהיה לו לשומרה מנפילה, מכל מקום עדיין עומדת הגמרא בתירוץ "שהעלה למרעה שמן וטוב", אבל אילו לא היה זה מרעה שמן וטוב, אף שבידו לשומרה מנפילה הרי זו פשיעה, כי היה לו לחוש שמא ישכח ולא ישמרנה מליפול, והיה חייב אפילו אם מתה כדרכה.

12. נתבאר על פי התוספות; והוסיפו התוספות ביאור, שלפי תירוץ הגמרא, עיקר חילוק הדין בין הרישא העוסקת ב"עלתה", לבין הסיפא העוסקת ב"העלה", אינו תלוי בעלייה עצמה אלא בנפילה, אלא שלכך נקט התנא "עלתה"